

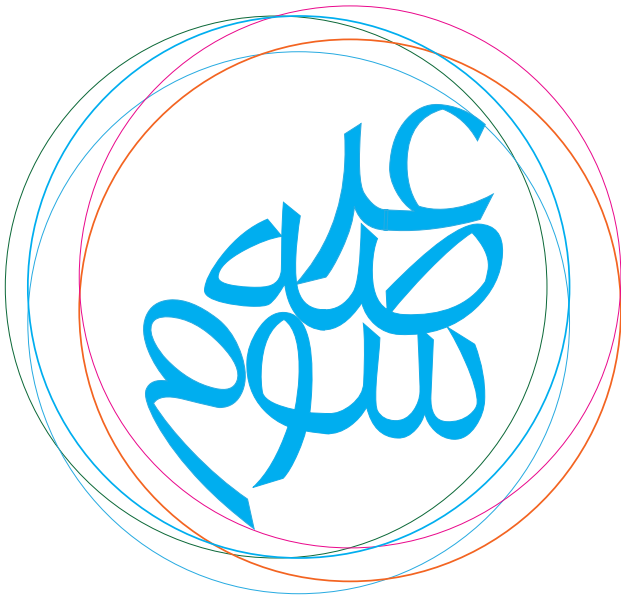
موسسه

تنظیم و نشر آثار

خمینه

نقش بنیادها در اقتصاد ایران

دکتر علی
پیردلی

۴	فصل اول) موسسه تنظیم و نشر آثار خمینی .....
۵	..... شناسنامه
۹	..... منابع مالی
۱۰	..... فعالیت و نحوه هزینه‌کرد بودجه تخصصی
۱۱	..... موسسه حفظ و نشر آثار حضرت امام
۱۳	..... پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
۱۴	..... «آستان مقدس حضرت امام»
۱۷	..... درآمدزایی مرقد آیت الله خمینی
۱۸	..... جمع بندی
۱۹	..... منابع
۲۰	فصل دوم) حسن وارث خاندان خمینی و خیز برای مرجعیت .....
۲۲	..... حسن خمینی کیست؟
۲۳	..... تحصیلات حوزوی
۲۴	..... رویارویی با اصولگرایان
۲۵	..... رد صلاحیت و کسب مقام علامه
۲۶	..... حقوق بشر در کلام و نگاه خمینی جوان
۲۷	..... حسن خمینی و وجوهات دفتر
۲۸	..... خانواده
۲۹	..... لینک ها
۳۱	..... درباره عرصه سوم
۳۲	..... تعریف جامعه مدنی از منظر عرصه سوم

موسسه تنظیم و

نشر آثار خمینے

شناسنامه

۵

سال تاسیس: ۱۷ شهریور ۱۳۶۷ (تاسیس به دستور رهبر وقت ایران)

هدف تاسیس: تنظیم و تدوین آثار آیت الله خمینی و نشر اندیشه او

رئیس فعلی: حسن خمینی پسر احمد خمینی

سطح فعالیت: بین المللی، ملی و محلی

تعداد کارکنان: نامعلوم

موسسات وابسته: پایگاه خبری جماران، پرتال امام خمینی، پژوهشکده امام و انقلاب اسلامی، موسسه چاپ و نشر عروج و موسسه فرهنگی عروج

دانشجو: ۵۰ هزار نفر^۱ (سه دانشگاه شاهد، دانشگاه آزاد یادگار امام و پژوهشکده امام خمینی مستقر در شهر آفتاب)

شفافیت مالی: گزارش^۲ مالی این موسسه در سال ۱۳۹۶ به طور اجمالی و کلی منتشر شده است.

هدف تاسیس: تنظیم و تدوین آثار
آیت الله خمینی و نشر اندیشه او

تاسیس
تاسیس به دستور رهبر وقت ایران
آیت الله خمینی

ریاست: احمد خمینی
(پسر آیت الله خمینی)
قائم مقام حمید انصاری - از بدو تاسیس تاکنون
سرپرست محمد علی انصاری - از بدو تاسیس تاکنون

۱۳۶۷

۱۷ شهریور

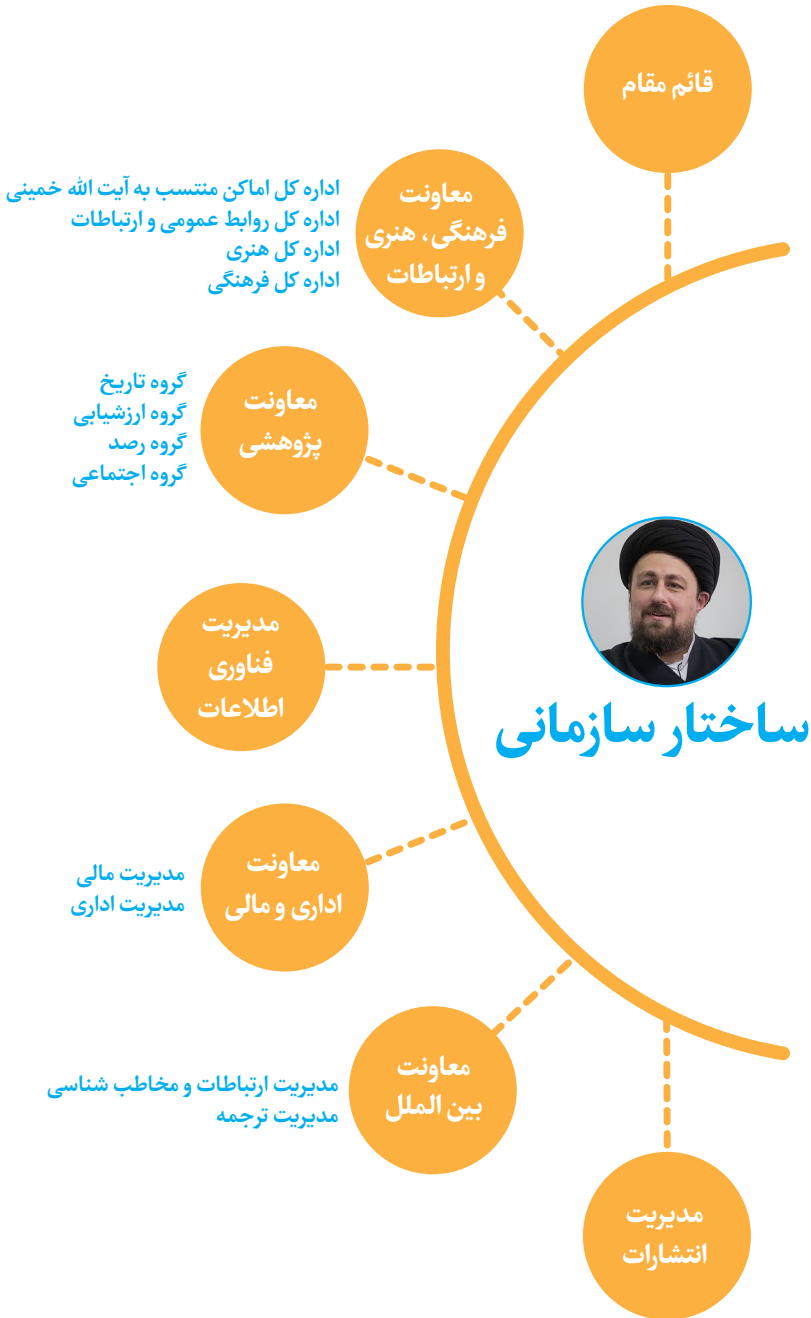
۱۳۶۸

سال ۱۳۶۸ در مجلس سوم قانون نحوه حفظ یاد و
آثار « حضرت امام خمینی » به تصویب رسید

مرگ احمد خمینی - ۲۵ اسفند ۱۳۷۳
ریاست: حسن خمینی
(جانشین پدر)

۱۳۷۴

منابع مالی

بودجه دولتی

ردیف بودجه دولتی: ۷۱ میلیارد تومان

فروش آثار

فروش آثار منتشره: نامعلوم

کمک های مردم

کمک ها، نذورات و هدایای مردمی به مرقد:
نامعلوم

فعالیت اقتصادی

فعالیت های اقتصادی مرقد و شهر آفتاب:
نامعلوم

منابع مالی

۱) ردیف بودجه دولتی

موسسه حفظ و نشر آثار آیت الله خمینی در قانون بودجه سالیانه ردیفی مشخص (ردیف شماره ۱۳۰/۱۱۴) با سه زیرمجموعه دارد. کل بودجه مصوبه این موسسه در سال ۱۳۹۷ معادل ۷۱.۳۴۲.۲۰۰.۰۰۰ تومان یعنی چیزی بیش از ۷۱ میلیارد تومان است که حاصل جمع بودجه سه نهاد وابسته به این موسسه است. بودجه هر نهاد وابسته به تفکیک به این شرح است:

- ۱- موسسه نشر آثار حضرت امام، بودجه مصوب ۳۲.۳۹۸.۷۰۰.۰۰۰ تومان
- ۲- پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی، بودجه مصوب ۱۰.۹۴۳.۵۰۰.۰۰۰ تومان
- ۳- «آستان مقدس حضرت امام خمینی»، بودجه مصوب ۲۸.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰ تومان

۲) فروش آثار منتشره

بنا به **گفته**^۴ حمید غفاری، مدیرعامل مؤسسه چاپ و نشر عروج، وابسته به موسسه نشر آثار، تا بهمن ۹۵، تعداد ۶۵۰ تا ۷۰۰ جلد کتاب منتشر و ۲۵۰ عنوان از کتاب‌ها به ۲۳ زبان خارجی ترجمه شده است. ولی روشن نیست این موسسه چه درآمدی از محل فروش این کتب داشته است. البته حمید انصاری در گزارش سال ۹۶ به این مساله اشاره کرده که این موسسه برای پایین نگه داشتن قیمت کتب منتشره، یارانه پرداخت می‌کند یعنی قیمت کتاب‌ها با احتساب یارانه روی کتاب‌ها درج می‌شود.

۳) هدایا و کمک های مردمی به مرقد

” حرم امامان و امامزاده ها حرم آیت الله
خمینی به گونه ای طراحی شده که زائران و
بازدید کنندگان می توانند داخل آن پول و طلا
بریزند و معمولاً رقم قابل توجهی هم از این
طریق حاصل می شود. در هیچ گزارش
متولیان حرم از درآمدی که احیاناً مرقد از این
محل داشته اشاره نشده است.“

۴) فعالیت اقتصادی مرقد و شهر آفتاب

فروش قبر، هتل داری، موزه داری، نمایشگاه داری، فعالیت های آموزشی، فعالیت در حوزه املاک و مستغلات شهر آفتاب و ... فعالیت هایی است که مقدمات آن فراهم شده ولی روشن نیست هیچکدام از این برنامه ها عملیاتی و منجر به درآمد شده یا خیر؟

هر کدام از سه زیر مجموعه موسسه به صورت نهادی مستقل با شرح وظایفی متفاوت عمل می کنند و بودجه ای مستقل دارند هر چند بودجه هر سه نهاد در هم جمع شده و طی یک ردیف در لایحه بودجه آمده است. شرح وظایف هر بخش و نحوه هزینه کرد به این شرح است:

موسسه حفظ و نشر آثار

حضرت امام

کل بودجه موسسه ۳۲ میلیارد و ۳۹۸ میلیون تومان است که به این شرح هزینه می شود:

• هزینه‌های پرسنلی، بخشی از بودجه که مقدار آن شفاف نیست صرف پرداخت حقوق و مزایای مدیران و کارکنان این مجموعه می شود. تعداد دقیق کارکنان روشن نیست. حمید انصاری قائم مقام این موسسه در گزارشی که در سال ۱۳۹۶ از فعالیت‌ها و هزینه‌های موسسه داده مدعی شده که حسن خمینی به عنوان رئیس موسسه و دیگر اعضای بیت امام هیچ دریافتی ای از موسسه ندارند. حسن خمینی نیز در این خصوص **می گوید:** «لازم است دوستان عزیز بدانید من و اعضای بیت امام تاکنون از مؤسسه و حرم امام حقوق نگرفته‌ایم و ریالی از این بودجه جز در مسیر اهداف عمومی خرج نمی‌شود و ذره‌ای از آن به مصرف شخصی نمی‌رسد و دولت‌های مختلف و نهادهای نظارتی با سلايق متفاوت همواره بر مصرف این بودجه‌ها نظارت داشته‌اند. ممکن است کسی با اختصاص بودجه به یکی از حوزه‌های مختلف موافق نباشد، ولی مطمئن باشید هزینه شخصی در این میان وجود ندارد.»

• بازسازی، مرمت و نگهداری بیت آیت الله خمینی در جماران، قم، خمین، نجف، بوسای ترکیه و نوفل لوشاتو پاریس. هر شش خانه ای که آیت الله خمینی در طول عمرش در آنها سکونت داشته به مرکزی فرهنگی و توریستی برای نشر دیدگاه‌ها و اندیشه‌های او تبدیل شده است. این شش موسسه که در داخل و خارج ایران قرار دارد، بخشی از بودجه را برای بازسازی و مرمت و بخشی از بودجه را برای نگهداری و بخشی از بودجه را برای پرداخت حقوق و دستمزد کارکنان هزینه می کند. بودجه این شش خانه یا مرکز فرهنگی به تفکیک روشن نیست.

• جمع‌آوری کلیه اسناد و آثار آیت الله خمینی و آثار منتشره پیرامون شخصیت زندگانی، مبارزات و اندیشه‌های او. این بخش از فعالیت موسسه، حجمی از بودجه را به خود اختصاص می‌دهد. در واقع بخشی از بودجه موسسه برای نشر آثار و ارائه یارانه برای پایین نگه داشتن نرخ کتب منتشره هزینه می‌شود.

- نگهداری و محافظت از اسناد آیت الله خمینی بخشی دیگر از فعالیت های این موسسه است. طبیعتاً بخشی از بودجه برای نگهداری اسناد، آماده سازی اسناد برای تحویل به موزه آیت الله خمینی و بهره برداری هزینه می شود.
- نگهداری و به روز رسانی پرتال آیت الله خمینی، حاوی ترجمه و انتشار مجموعه آثار او به زبان های مختلف دنیا جهت معرفی و تبلیغ اندیشه ها و سیره او
- تولید آثار هنری همچون فیلم های مستند از جمله مستند «امید اسلام»، ساخت فیلم «بانو قدس ایران»، اجرا و انتشار «سمفونی روح الله» و برگزاری جشنواره های ادبی و هنری
- نظارت مستمر بر انتشارات داخل و خارج کشور جهت جلوگیری از هرگونه تحریف دیدگاه های و اندیشه های آیت الله خمینی و همکاری با نویسندگان و پژوهشگران.
- توسعه فناوری های نوین ارتباطی برای اطلاع رسانی و انتشار آثار و اسناد در شبکه های اجتماعی و رسانه های وابسته از جمله سایت جماران.

میتنی پر اصل «سنّت الهی» پیروزی جبهه حق حتمی خواهد بود
دشمن عقب نشینی خواهد کرد اگر...

۱۳۰

خط حجاز

SHAMENEL.IR

هفته نامه خبری-تبلیغی نماز های جمعه، مساجد و هیئت های مذهبی | سال سوم، شماره ۱۲۰ | هفته دوم از دیپشت ۹۷

امام خمینی: اگر خوی ارزنده کوخ نشینی مسئولان
به سمت کاخ نشینی برود، باید فاتحه کشور را خواند

خطر اشرفی گری

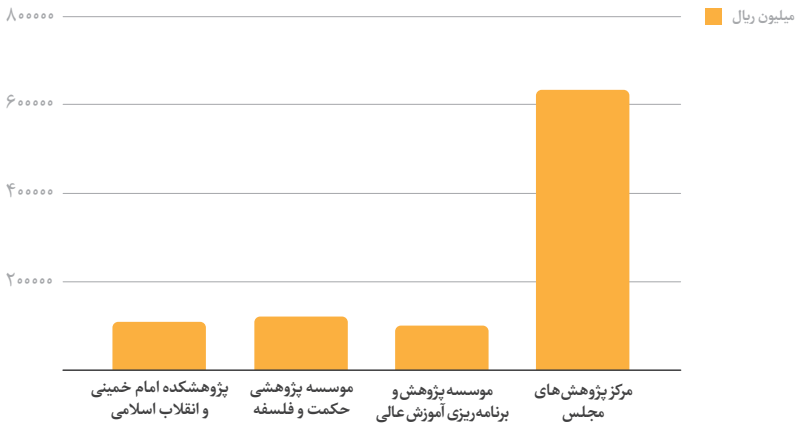
+ هشدار های مکرر این روز های رهبر انقلاب درباره آفت ارتجاع

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

۲

پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی در واقع ساختاری شبیه یک دانشگاه را دارد که از طریق کنکور سراسری دانشجو می پذیرد. این پژوهشکده در مقطع فوق لیسانس و دکترا دانشجو می پذیرد و طبق قوانین و مقررات حاکم بر دانشگاههای دولتی و وزارت علوم عمل می کند. کل بودجه این پژوهشکده در سال ۱۳۹۷ معادل ده میلیارد و ۹۴۵ میلیون تومان بوده است که صرف حقوق اساتید، کارکنان و شهریه دانشجویان و خوابگاه دانشجویان و بخشی از آن نیز صرف امور پژوهشی می شود. بودجه این پژوهشکده تقریباً هم ردیف دیگر موسسات پژوهشی همچون موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه یا موسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی است.

بودجه چند موسسه پژوهشی در سال ۹۷

روشن نیست چه میزان از بودجه این پژوهشکده به امور پژوهشی اختصاص دارد ولی وب سایت این پژوهشکده نشان می دهد که تاکنون ۱۰۰ جلد کتاب منتشر کرده و چند نشریه از جمله نشریه متین، نشریه اندیشه سیاسی، نشریه تاریخ نامه و نشریه پژوهش های عرفان را منتشر می کند. کتابخانه و برگزاری همایش های ملی و بین المللی از دیگر فعالیت های این پژوهشکده است. تدوین تاریخ شفاهی زندگی آیت الله خمینی و رخداد های انقلاب اسلامی، همچنین آموزش و تدریس مبانی اندیشه آیت الله خمینی در رشته های مختلف علوم اسلامی در حوزه و دانشگاه از جمله فعالیت های این پژوهشکده است.

«آستان مقدس»

«حضرت امام»

۳

محل دفن آیت الله خمینے کہ از
آن بعنوان گرانقیمت ترین مقبره
جهان یاد می شود در بهشت زهرا
تهران و در بنای شامل ۶۰ هزار متر
مربع بنای سرپوشیده، ساخته
شده است. به نوشته روزنامه
اطلاعات بنای مرقم مساحت
مسقف به طول یک کیلومتر
و عرض بیش از نیم کیلومتر
است که نظیر آن در هیچ یک از
دیگر بناهای مذهب جهان چه
اسلام، چه مسیحی، چه یهودی
و چه مذاهب غیر توحیدی نمی
توان یافت.

محل دفن آیت الله خمینی در قانون بودجه در زیر مجموعه ردیف موسسه نشر آثار حضرت امام، بندی را به خود اختصاص داده است کل بودجه مرقد که «آستان مقدس حضرت امام» ذکر شده معادل ۲۸ میلیارد تومان است که به این شرح هزینه می شود:

• مبلغ ۱۰ میلیارد تومان از بودجه سالیانه مرقد به حساب بانک سپه بابت بدهی دولت و جهت تسویه وامی که برای ساخت مرقد سالها پیش دریافت شده واریز می شود.

• مبلغ ۱۸ میلیارد تومان نیز هزینه:

برگزاری مراسم سالانه بزرگداشت درگذشت آیت الله خمینی (واگذاری بودجه به اعضای ستاد ارتحال اعم از نمایندگان وزارتخانه ها و سازمانهای فعال در برگزاری مراسم)

- هزینه عمران و آبادانی مرقد و متعلقات آن

- هزینه امور جاری اعم از حقوق کارکنان و پرسنل مرقد و هزینه انشعابات آب، برق، گاز، و ...

- هزینه نگهداری ساختمان و تجهیزات

- هزینه پذیرایی از زائران و مسافران گذری

- هزینه کمک به زائران نیازمند (از طریق کمیته امداد امام)

- هزینه برگزاری مراسم فرهنگی و مذهبی

- هزینه نیروهای حفاظتی و امنیتی مرقد

- هزینه ارائه خدمات رایگان درمانی در مرکز دارالشفای آیت الله خمینی مستقر در مرقد به مراجعه کنندگان

حمید انصاری قائم مقام موسسه نشر آثار امام مدعی است که بودجه عمرانی همه دستگاهها از جمله موسسه نشر آثار امام معمولاً به طور کامل پرداخت نمی شود. او رقم پرداختی بودجه عمرانی را کمتر از ۵۰ درصد می داند.

توسعه محوطه بیرونی مرقد به منظور ایجاد شهر آفتاب از برنامه های موسسه نشر آثار امام و شهرداری تهران است. انتقال نمایشگاه کتاب به مجموعه شهر آفتاب از این جمله است. ساخت فرودگاه امام خمینی و دیگر امکانات رفاهی و خدماتی از جمله برنامه های شهر آفتاب است. **به گفته حبیب محمد مرادی**^۷ معاون مالی. اداری موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی ۸۵۰۰ مترمربع زیربنای مجموعه های درمانی و بیمارستانی و ۶ هزار مترمربع زیربنای میهمان پذیرها و مراکز امنیتی و انتظامی و ۵۵۰۰ مترمربع هم فضاهای تاسیساتی و خدمات رسانی به زائرین و گردشگران مذهبی، این مجموعه است.

حضور مقام های خارجی در مرقد از جمله برنامه های جاری این مرکز است.

اگر بودجه مصرف شده در ساخت مرقد آیت الله خمینی همانی باشد که در قانون بودجه سالانه می آید، می توان گفت طی سی سال گذشته بالغ بر ۳۰۰ میلیارد تومان (میانگین سالی ۱۰ میلیارد تومان) تاکنون در این مجموعه هزینه شده، تا مرقد به یکی

از کم نظیرترین ساختمان های مذهبی ایران بعد از مرقد امام هشتم شیعیان تبدیل شود. ساختمانی که انتقادهای گسترده ای نیز متوجه آن شده است. محمد علی انصاری سرپرست موسسه نشر آثار امام خمینی در پاسخ به منتقدان می گوید:^۸

«طراحی شهر افتاب در نزدیکی فرودگاه
بین المللی امام خمینیه و در مسیر شهر
مهم زیارتی فرودرجوا و تربت پاک
هزاران شهید انقلاب و دفاع مقدس با
محوریت حرم امام به عنوان قطب
علمی و فرهنگی و موزه ای و خدمات
نمایشگاهی و محل برگزاری بزرگترین
اجتماع سالانه مردمی و میلیونی و
اجتماعات مردم تهران خصوصا
جنوب تهران در مناسبت های ویژه
مذهبی و محل برگزاری رژه های رسمی
نمایشگر اقتدار نیروهای مسلح نظام و
نیازها و اهداف متعدد دیگر از این قبیل
پیش بینی و در شورای عالی شهرسازی
کشور تصویب شده است.» محمد
علی انصاری تاکید کرده که «بزرگترین
موزه تاریخ ایران و انقلاب اسلامی و
دفاع مقدس در پیش از یک صد هکتار در
جنوب ستاد حرم و استان امام خمینیه
در حال احداث است.»

درآمدزایی مرقد آیت الله خمینه

تاکنون گزارشی مبنی بر درآمدزایی مرقد مجلل آیت الله خمینی منتشر نشده و روشن نیست تاکنون املاک و مستغلات مرقد درآمدی هم داشته یا خیر اما از گفته محمد علی انصاری برمی آید که برنامه‌هایی برای درآمدزایی وجود دارد و قرار است که در آینده از آن استفاده شود. محمد علی انصاری در پاسخ به انتقاد مدیرمسئول روزنامه جمهوری اسلامی با بیان اینکه در زیرزمین یکی از صحن‌های حرم، قبر برای فروش پیش بینی شده و آماده فروش است گفته:^۹ «مجموعه حرم با داشتن هزینه‌های اجتناب ناپذیر آب، برق، گاز و سیستم‌های عظیم تهویه و احتیاج به پرسنل متعدد فرهنگی، اجرایی، خدماتی و بکارگیری شرکتهای مختلف برای موضوع کفش‌داریها، نظافت صحن‌ها، سرویس‌های بهداشتی و غیره نیاز به تامین منابع مالی دارد».

مجموعه نهادهای انقلابی مثل بنیاد شهید، سپاه، بنیاد مستضعفان، ستاد اجرایی فرمان امام و ... صاحب‌صدها شرکت صنعتی و تجاری و مالی هستند و گردش مالی هنگفتی هم دارند ولی روشن نیست آیا موسسه نشر آثار آیت الله خمینی نیز صاحب چنین شرکت‌هایی هست یا خیر؟ تحقیقات ما در این خصوص به جایی نرسید.

جمع بندی

موسسه حفظ و نشر آثار آیت الله خمینی که به دستور شخص او به پسرش احمد خمینی در سال ۶۷ پی ریزی و در سال ۶۸ شکل و فرم قانونی به خود پیدا کرد، کم کم از ایده چاپ آثار و توزیع آن برای اثرگذاری بر مخاطبان، به ایده شهرسازی به نام «آفتاب» در جنوب تهران رسیده است شهری که قرار است در کنار فرودگاه و دانشگاه و حوزه علمیه و هتل و ... صاحب بزرگترین موزه و کتابخانه و نمایشگاه ایران شود تا در کنار گران قیمت ترین مقبره جهان، عظمت بنیانگذار انقلاب ۵۷ را به تصویر بکشند. تمام ساخت و سازهای میلیاردی مرقد و مستغلات پیرامونی آن گفته می شود با بودجه مصوب دولتی و هدایا و نذورات مردمی ساخته شده است. آنچه در قانون بودجه به نام این موسسه می آید عددی است شبیه دیگر موسسات و پژوهشکده ها و چندان عجیب و غریب نیست، شاید آنچه سبب تعجب و اعتراض باشد، اصل چنین هزینه کردی برای ساخت مقبره رهبری که ادعای حمایت از مستضعفان را داشت.

بیشتر موسسات و نهادهای انقلابی، در کنار ماموریت سازمانی خود، دستی در دنیای اقتصاد و ثروت اندوزی دارند ولی هیچ اطلاعاتی از فعالیت اقتصادی مشابهی در موسسه نشر آثار در دسترس نیست. تحقیقات در خصوص اینگونه فعالیت ها یا دارا بودن سهام شرکتی اقتصادی بی نتیجه ماند و به نظر می رسد باید پذیرفت که این موسسه اگر کار اقتصادی ای هم می کند محدود به املاک و مستغلات محدوده شهر آفتاب و خدمات و سرویسی است که احتمالاً خریدارانی دارد.

چاپ و فروش آثار که گفته می شود بالا ۷۰۰ عنوان کتاب را شامل می شود ممکن است درآمدی برای این موسسه داشته باشد ولی دست اندرکاران آن معتقدند از این حوزه نیز پولی عاید موسسه نمی شود بلکه موسسه روی قیمت کتاب یارانه هم پرداخت می کنند تا قیمت این کتب ارزان باشد. فعلاً تنها جایی که ظاهراً می توان روی درآمدزایی آن حساب باز کرد فروش قبر در ساختمانی است که مجلل ترین مقبره جهان نام گرفته است.

منابع

قانون بودجه سال ۱۳۹۷

<https://iranbudget.org/blog/wp-content/uploads/2018/10/F-97-0.pdf>

گزارش مالی منتشره در آذر ۱۳۹۶

<https://www.isna.ir/news/96093017195>

وب سایت موسسه نشر آثار آیت الله خمینی

<http://pr.imam-khomeini.ir>

وب سایت پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی

<http://www.ri-khomeini.ac.ir/fa>

حسن وارث خاندان

خمینے

وخیز برای مرجعیت

وقتی پست و مقام موروثی باشد، نه تخصص مطرح است، نه دانش و نه تجربه. وقت‌اش که رسید هم‌ای سعادت بر شانه‌ات می‌نشیند، بی آنکه مهم باشد چند سال داری و چه خواهی کرد. حسن خمینی با چنین منطقی بر کرسی تولیت مرقد پدر بزرگ و ریاست موسسه حفظ و نشر آثار آیت الله خمینی با بودجه ای میلیاردی تکیه زد. وقتی پدرش، مرگ را در آغوش کشید تنها ۲۲ سال داشت و بزرگترین فرزند ذکور خانواده بود (دختران در فرهنگ مردسالار جمهوری اسلامی چنین شانسی ندارند که اگر چنین بود زهرا مصطفوی یا دیگر خواهرانش البته مقدم بودند)، البته پسر عمویی داشت که هم سن و سال‌اش بیشتر و هم سوادش بیشتر و هم تجربه‌اش بیشتر بود ولی «حسین خمینی» فرزند مصطفی خمینی و نوه ارشد آیت الله خمینی، چون به مرام خانواده خمینی نزدیک نبود، پس او تنها فردی بود که می‌توانست پست و مقام پدر را به ارث برد و بر جایگاه او تکیه زند و همین کار را کرد و شد سید حسن خمینی تولیت مرقد و رئیس موسسه حفظ و نشر آثار آیت الله خمینی.

حسن خمینی کیست؟

حسن خمینی^۱ در میان تعقیب و گریز پدر در مسیر نجف-قم با سازمان اطلاعات وقت، در سال ۱۳۵۱ در قم متولد شد. شجره نامه‌اش را از هر طرف مطالعه کنی متصل به علمای بزرگ و مشهور وقت است. چه از طرف پدری که به خاندان آیت الله خمینی و چه از طرف مادری که به خاندان علمای سرشناسی همچون آیت الله سلطانی طباطبایی و آیت الله سید صدرالدین صدر و چه از طرف خانواده همسر که به خاندان آیت الله موسوی بجنوردی متصل است جملگی از مراجع وقت تشیع بوده اند.

کودکی او با اوج گیری فعالیت های سیاسی پدر و پدر بزرگ و شکل گیری و توسعه نهضت انقلاب اسلامی همراه بود از همین رو کودکی را بین سال های ۵۱ تا ۵۷ در تبعید و در نجف گذراند و مدت کوتاهی نیز همراه خانواده عازم نوفل لوشاتو در فرانسه شد و با پیروزی انقلاب به ایران بازگشت.

تحصیلات اش را از مدرسه علوی نجف شروع کرد و بعد در قم به مدرسه ۱۹ دی و پاس رفت و با انتقال خانواده به جماران به مدرسه اختصاصی فرزند مقامات یعنی مدرسه حبیب ابن مظاهر جماران رفت.

وب سایت جماران متعلق به بیت آیت الله خمینی، مدعی است که او در پانزده سالگی و در حالی که باید کلاس دوم دبیرستان را سپری می کرده، عازم جبهه‌ها شده و در جنگ ایران و عراق مشارکت کرده بنابراین بقیه سال های تحصیلی دوره متوسطه را بطور متفرقه خوانده و در سال ۱۳۶۹ دیپلم اش را در رشته ریاضی فیزیک اخذ می کند.

تحصیلات

حوزوی

حسن خمینی به توصیه پدر و پدربزرگ در سال ۱۳۶۸ عازم قم می شود و در منزل پدر بزرگ خود آیت الله سلطانی طباطبایی سکنی می‌گزیند تا تحصیلات حوزوی خود را شروع کند. سه سال بعد معمم می‌شود و لباس روحانیت بر تن می‌کند یعنی یک سال پیش از اینکه پدر فوت کند.

با فوت پدر و بنا به وصیت او^۱ ساکناندار تولیت مرقد پدربزرگ و رئیس موسسه حفظ و نشر آثار آیت الله خمینی می‌شود در حالی که تنها ۲۲ سال سن دارد بدون اینکه پیش از این هیچ مسئولیت اداری و اجرایی را تجربه کرده باشد برسیاق پدر، حکم سرپرستی محمد علی انصاری و حکم قائم مقامی حمید انصاری را در موسسه حفظ و نشر آثار تمدید می‌کند تا کماکان این دو برادر موسسه را اداره و او کماکان به تحصیل خود پردازد.

حسن خمینی به توصیه اطرافیان از جمله پدر همسرش آیت الله موسوی بجنوردی، تمرکز خود را بر تحصیل در حوزه علمیه می‌گذارد و با موقعیتی که دارد دروس حوزه را یکی پس از دیگری پشت سر می‌گذارد و تدریس را آغاز می‌کند. او پس از چند سال تدریس دوره سطح، فرصت این را پیدا می‌کند که به عنوان مدرس درس خارج، صاحب جایگاهی ویژه در حوزه علمیه قم شود. او از سال ۱۳۸۹ تدریس درس خارج اصول را در مدرسه دارالشفای قم آغاز می‌کند و کماکان در این مدرسه صاحب کرسی تدریس است. به نظر می‌رسد او با پرهیز از ورود به مسئولیت‌های اجرایی برای کرسی مرجعیت پدربزرگ‌های خود (خمینی و سلطانی) خیز برداشته است.

رویارویی با اصولگرایان

رابطه فامیلی با محمد خاتمی و موسوی بجنوردی، و حشر و نشر با اعضای مجمع روحانیون مبارز از جمله موسوی خوئینی‌ها و کروبی و انصاری و ... خط سیاسی حسن خمینی را از خط رهبر ایران جدا کرده است. حسن خمینی اگرچه می‌کوشد مستقیم موضعی نگیرد که نشانگر خط سیاسی او باشد ولی منتقدان او را در صف اصلاح طلبان و نزدیک به طیف چپ حکومت تعریف می‌کنند. همین نزدیکی سبب شده که او مورد حمایت

اصلاح طلبان و مورد انتقاد اصولگرایان باشد. به طوریکه در سال ۱۳۸۹ در حضور رهبر ایران و محمود احمدی نژاد رئیس جمهور وقت، در مراسم بزرگداشت ارتحال آیت الله خمینی در صحن مرقد، عده ای با شعار «نواده روح الله، سید حسن نصراله»^{۱۲} مانع از سخنرانی اش شدند. اگرچه علی خامنه ای در پایان سخنرانی نیمه تمام حسن خمینی، او را در مقابل حضار بوسید و سعی کرد از او حمایت کند ولی این حمایت سبب نشد که منتقدان و مخالفان اش، کوتاه بیایند. این اتفاق در سال های بعد نیز به اشکال مختلف تکرار شد. ریشه و دلیل رویارویی حسن خمینی با اصولگرایان و طیف تندروی آن یعنی جبهه پایداری به حمایت حسن خمینی از میرحسین موسوی^{۱۳} باز می‌گردد در واقع اتفاقات سال ۱۳۸۸ نقطه آغاز این رویارویی است.

رد صلاحیت

و کسب مقام

علامه

حسن خمینی اما در مواجهه با اعتراضات تغییر موضع نداد و بر مشی خود ادامه داد تا مخالفت‌ها از سطح تجمعات به سطح حکومت برسد. اوج این مخالفت در جریان انتخابات مجلس پنجم خبرگان خود را نشان داد. حسن خمینی به دعوت آیت الله هاشمی رفسنجانی برای شرکت در انتخابات مجلس خبرگان گام پیش نهاد و ثبت نام کرد ولی شورای نگهبان، او را رد صلاحیت کرد. رد صلاحیت حسن خمینی در حالی به دلیل عدم شرکت در آزمون خبرگان به وقوع پیوست که جمعی از علمای طراز اول حوزه علمیه از جمله آیت الله موسوی اردبیلی، آیت الله شبیری زنجانی، آیت الله جوادی آملی، آیت الله علی محقق داماد، آیت الله محفوظی و آیت الله سید جعفر کریمی رای به اجتهاد حسن خمینی^{۱۴} داده بودند اما شورای نگهبان اعتنایی به این حمایت‌ها نکرد و اجازه نداد نام حسن خمینی در کنار نام اکبر هاشمی و حسن روحانی در سرلیست اصلاح طلبان در انتخابات خبرگان پنجم بنشیند.

رد صلاحیت حسن خمینی خشم اکبر هاشمی را به همراه داشت. اکبر هاشمی که پیش از این صلاحیت‌اش برای ریاست جمهوری رد شده و سکوت کرده بود این بار رد صلاحیت حسن خمینی را برتافت و شورای نگهبان را مورد حمله قرار داد. او در حمایت از حسن خمینی او را «علامه» خطاب کرد و گفت:^{۱۵} «علامه حجت الاسلام و المسلمین حاج حسن آقا خمینی مجتهد نمونه‌ای است که با هوش بالا به خوبی مسائل را تحلیل می‌کند و درس خارج ایشان در قم مورد توجه است و از جمله کارهای ایشان و برادرانشان سید یاسرو سید علی که تفاوت بین آنها نمی‌بینم، این است که آثار امام و اسناد مربوط به ایشان را حفظ کنند.» این سخنان اما واکنش‌های تندی نیز در پی داشت به طوری که صادق لاریجانی رئیس قوه قضاییه^{۱۶} «علامه» خوانده شدن حسن خمینی از سوی آقای هاشمی رفسنجانی را «استهزای» حوزه‌های علمیه و «خندیدن به شعور مردم» خواند.

حقوق بشر در کلام و نگاه خمینے جوان

سخت است کارنامه فکری حسن خمینی را از پدر بزرگ اش جدا کرد چرا که او مسئول حفظ و نشر آثار اوست بنابراین شاید بی راه نباشد که افکار آیت الله خمینی را مبنای قضاوت نوه اش حسن قرار داد که مسئولیت نشر آن را برعهده گرفته، اما خود حسن خمینی نیز در سخنرانی‌ها و مقالات اش به نکاتی اشاره می‌کند که می‌تواند مبنای داوری افکارش مستقل از مسئولیت اش در نشر دیدگاه‌های پدر بزرگ قرار گیرد از آن جمله می‌توان به دیدگاهش در خصوص اسرائیل اشاره کرد او در یک سخنرانی در جمع شهرداران و اعضای شورای هر تهران می‌گوید:^{۱۷} «این روزها یاد این جمله معروف امام که می‌گفت؛ اسرائیل باید از بین برود، تداعی می‌شود. حرکتی که دیروز اتفاق افتاد آیا جز دناستی است که در بطن این رژیم منحوس وجود دارد؟ دنیا سال‌هاست با این غده سرطانی مواجه است جهان اسلام سال‌هاست با این نفرین الهی روبرو است. باید به روح امام رحمت فرستاد که تعامل با این رژیم، تعامل با گرگی است که به گوسفندان حمله می‌کند. رحم بر این تیزدندان فاسد، ظلم به هر آزادیخواهی است. متأسفانه امروزه برخی دولتها از این رژیم حمایت می‌کنند.»

حسن خمینی را اگر بخواهیم از دیدگاه‌های پدر بزرگ اش جدا مورد بررسی قرار دهیم نمی‌توانیم او را چهره‌ای مخالف حقوق بشر معرفی کنیم هر چند او می‌کوشد حقوق بشر را در کلام و عمل پیامبر اسلام جستجو و معرفی کند. حسن خمینی در بیست و هفت مقاله تحت عنوان «**آیین مسلمانان حقوق انسانها در کلام رسول اکرم**»^{۱۸} حقوق بشر را اینگونه معرفی می‌کند:

«حق بهتر شدن؛ حق یاری رسانی؛ حق پاک دانستن بخشش؛ حق پذیرش سوگند؛ حق برخورداری از پاسخ نیکو؛ حق جواب سلام؛ حق همراهی در یافتن گم شده؛ حق رعایت آداب اجتماعی؛ حق برخورداری از شفاعت؛ حق برآورده ساختن حاجت؛ حق برخورداری از عفاف؛ حق بهترین یاری رسانی؛ حق سپاس؛ حق پذیرش هدیه و پاداش احسان؛ حق اجابت دعوت؛ حق عیادت؛ حق خیرخواهی؛ حق دفاع از مسلمان در

برابر غیبت؛ حق پذیرش عذر؛ حق همیاری؛ حق ستاریت؛ حق رحمت و حق گذشت»
او البته در مقدمه کتاب اش تحت عنوان «انقلاب اخلاقی، راهی به رهایی» در خصوص
حقوق بشر می نویسد: ^{۱۹} «اخلاق بسیار فربه تر از حقوق است؛ اما رعایت حقوق بشر،
می تواند بخشی از اخلاقیات را پاس دارد. در راس این حقوق، مواردی چون حق
آزادی بیان، حق گذشت و نفی کینه، حق رحمت و اصل مدارا، حق ستاریت و نفی
عیب جویی، حق همیاری و پذیرش عذر، حق خیرخواهی، حق رعایت تعهدات و
آیین جوانمردی، حق همراهی و همدلی، حق تکریم پس از مرگ، حق سپاس، و حق
برخورداری قرار دارد که در بیان امامان معصوم (علیهم السلام)، به خصوص پیامبر
اکرم (صلی الله علیه و آله)، همواره تکرار شده اند.»

حسن خمینه و وجوهات دفتر

بودجه موسسه حفظ و نشر آثار آیت الله خمینی اگر محدود به آن چیزی باشد که در
قانون بودجه سالانه می آید، پیش از این نیز هم حسن خمینی و هم برادران انصاری
در خصوص میزان و نحوه هزینه کرد آن سخن گفته اند. حسن خمینی با وجود قبول
مسئولیت ریاست این موسسه اما در مصاحبه ای [اعلام کرده](#) ^{۲۰} که از این موسسه حقوقی
دریافت نمی کند. احتمالاً دریافت شهریه طلبگی هم در شان او نیست که همچون
دیگر طلاب دریافت کند. ولی آنچه روشن است اینکه زندگی او هزینه دارد. درآمدی که
در این سال ها از آن سخن به میان نیامده مربوط می شود به دریافت وجوهات شرعیه
از مقلدین آیت الله خمینی. درست است که آیت الله خمینی سالهاست که فوت کرده
ولی بسیاری از مقلدین به تقلید خود باقی مانده و وجوهات شرعی را به دفتر ایشان
واریز می کنند این مساله [امری طبیعی در میان مراجع تشیع](#) ^{۲۱} است. اما روشن نیست
که دفتر از این محل چقدر درآمد دارد و این درآمد چگونه و کجا هزینه می شود به
عبارتی در این خصوص هنوز شفاف سازی صورت نگرفته است.

خانواده

پدر بزرگ: آیت الله روح الله خمینی - آیت الله سلطانی طباطبایی
مادر بزرگ: خدیجه ثقفی - صدیقه صدر

پدر: احمد خمینی

مادر: فاطمه سلطانی طباطبایی، دختر آیت الله سلطانی طباطبایی و نوه آیت الله سید صدرالدین صدر

همسر: فاطمه موسوی بجنوردی دختر آیت الله محمد موسوی بجنوردی

فرزندان: سید احمد، سیده نرگس، سیده فرشته و سید محمدهادی

برادر: علی و یاسر خمینی

قدرت در ایران ۴۰^{۲۲} سال است که با نام خمینی عجین شده، بخش بزرگی از رجال سیاسی ایران در قدرت حضور دارند چراکه به طور سببی و نسبی با خانواده خمینی نسبت فامیلی دارند. از خاتمی، محقق داماد و لاریجانی‌ها گرفته تا خرازی، بجنوردی و محسن رضایی و هاشمی رفسنجانی هر کدام به طریقی به این خانواده وصل اند.

لینک‌ها

- 1- <https://goo.gl/o4RLYF>
- 2- <https://goo.gl/4VQQv>
- 3- <https://goo.gl/QN2Hke>
- 4- <https://goo.gl/U74DbH>
- 5- <https://goo.gl/qs8cKi>
- 6- <https://goo.gl/t9pY2a>
- 7- <https://goo.gl/XKufkH>
- 8- <https://goo.gl/RjC7dL>
- 9- <https://goo.gl/xQ9bYN>
- 10- <https://goo.gl/KU49vU>
- 11- <http://www.imam-khomeini.ir/fa/c7089/>
- 12- <http://titronline.ir/vdcbu9bfprhb0.iur.html?369>
- 13- <https://www.asriran.com/fa/news/73996/>
- 14- <https://www.jamaran.ir/fa/tiny/news-742725>
- 15- <https://www.afkarnews.com/fa/tiny/news-406598>
- 16- <https://www.radiofarda.com/a/27441301.html>
- 17- <http://www.hasankhomeini.ir/index.php?persian=con->

tent&categoryID=304&nodeID=777

18- <https://goo.gl/P2ePTn>

19- <http://www.hasankhomeini.ir/?persian=content&categoryID=517>

20- <http://aftabnews.ir/fa/news/495284/>

21- <https://goo.gl/mQ81WL>

22- <http://bit.ly/2sMnTjB>

درباره عرصه سوم

سازمان غیر دولتی و ناسودبر «عرصه سوم» در سال ۱۳۸۹ / ۲۰۱۰ در آمستردام (هلند) بنیان نهاده شد و به ثبت رسید. این سازمان به کوشش گروهی از کنش‌گران مدنی و شخصیت‌های علمی ایرانی و غیر ایرانی در هلند با اهداف زیر شکل گرفته است:

- ترویج و گسترش اندیشه‌های مدنی، صلح‌آمیز، دموکراسی و حقوق بشر
- ظرفیت‌سازی سازمان‌ها، کنش‌گران جامعه مدنی و مدافعان حقوق بشر
- ترویج و گسترش اخلاق مدنی و فرهنگ کارهای داوطلبانه
- آسان‌سازی دسترسی، گردش و مبادله آزاد اطلاعات
- و ایجاد فضایی مناسب برای تبادل نظر، گفت‌وگو بین کنش‌گران جامعه مدنی و دیگر گروه‌های اجتماعی

از دیدگاه پایه‌گذاران «عرصه سوم»، جامعه مدنی کانون مقاومت، تهدید قدرت سیاسی و عرصه قدرت‌یابی شهروندان است. جامعه مدنی مرکز بروز خلاقیت‌ها، ابتکارات تازه اجتماعی و مدرسه آموزش و تمرین دموکراسی، تساهل، مدارا، شهامت و اخلاق مدنی است. جامعه مدنی هم‌چنین کانون تولید، انباشت سرمایه اجتماعی و عرصه آزادی، رهایی و برابری است.

تعریف جامعه مدنی از

منظر عرصه سوم

جامعه مدنی دارای تعاریف گوناگونی است. در میان این تعاریف، «عرصه سوم» تعریف زیر را برای جامعه مدنی برگزیده است:

از نگاه «عرصه سوم»، جامعه مدنی مجموعه‌ای از سازمان‌های رسمی و نیمه رسمی است که پایه‌ها و رویه‌هایی چون دموکراسی، همکاری، حقوق، کثرت‌گرایی، صلح و عدالت را در سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی پشتیبانی و توانمند می‌کنند.

این سازمان‌ها خارج از نفوذ و اراده دولت‌ها قرار دارند و پیگیرانه از راه گفت‌وگو و فشار بر نهادهای دولتی، مسئولیت دولت‌ها را در برابر حقوق شهروندی یادآور و خواسته‌های شهروندان را مطالبه می‌کنند.

بر پایه این تعریف، «عرصه سوم» مأموریت خویش را به عنوان یک سازمان جامعه مدنی فراهم ساختن ابزار، منابع و فرصت‌ها برای آموزش و همکاری با این سازمان‌ها برای توانمندسازی و کثرت‌گرایی در داخل و خارج ایران و جوامع مرتبط می‌داند.

«عرصه سوم» بر این باور است که عدم رعایت حقوق بشر و نبود صلح و دموکراسی، سه معضل اصلی جامعه ایران است. از این رو می‌کوشد تا ارتقاء دهنده‌ی حقوق همه گروه‌های جامعه و نیروهای اجتماعی از هر جنس، مذهب، قوم و گرایش سیاسی غیر خشونت‌آمیز باشد. برای حرکت به سوی یک جامعه دموکراتیک، بررسی موانع فرهنگی، اجتماعی و سیاسی اجرای اعلامیه جهانی حقوق بشر در آن جامعه اهمیت دارد. «عرصه سوم» در تحقق تلاش‌های جنبش حقوق مدنی، سیاسی در ایران، برای ظرفیت‌سازی، تامین نیازهای آینده و گسترش جامعه مدنی دموکراتیک، با رهبران و فعالان جامعه مدنی ایرانی همکاری می‌کند.

در سی سال اخیر با بازگشت جامعه مدنی به عرصه دانشگاهی و سپهر عمومی، نقش آن در گوشه و کنار به شکل چشم‌گیری رشد و گسترش یافته است. به همین دلیل عده‌ای از پژوهشگران، جامعه مدنی را بزرگ‌ترین پروژه هزاره نو می‌نامند.

بنابراین جامعه مدنی به مثابه عرصه سوم در روند گسترش صلح و دموکراتیک‌سازی، به دلیل برخورداری از توانایی‌هایی چون: نمایندگی گروه‌های اجتماعی، پیوند نزدیک‌تر و گسترده‌تر با جوامع محلی، پیگیری خواسته‌های آنان، بازتاب دادن صدای مردم و گروه‌های به حاشیه رانده شده، فراهم ساختن ابزارها و فرصت‌های لازم برای ارائه و بیان دیدگاه‌های شهروندان، توانمند ساختن شهروندان برای پیکار و تغییر سیاست‌های عمومی، ساختن جهانی دیگر و از دیگر بازیگران توسعه (دولتی و خصوصی) متمایز می‌شوند.

جامعه مدنی تلاش می‌کند در الگوی تازه توسعه و فرایند دموکراتیک‌سازی، الگوی جدیدی از کارایی و کارآمدی، پاسخ‌گویی، شفافیت، نهادینه ساختن تنوع و نظم انجمنی در جامعه ارائه دهد.

در چند دهه اخیر، جامعه ایرانی نیز با پایان جنگ ایران-عراق، فروکش کردن هیجان‌های انقلابی، افول پوپولیسم، غیرایدئولوژیک شدن جامعه و مسلط شدن گفتمان توسعه، همگام با دگرگونی‌های جامعه جهانی و موج سوم دموکراسی، شاهد بازگشت اما آرام جامعه مدنی بوده است.

۳۳

در این سال‌ها جامعه مدنی ایرانی به‌رغم محدودیت‌ها و تنگناها و وجود کانون‌های مقاومت، از رشد، تنوع و پویایی نسبتاً چشمگیر برخوردار بوده است:

در یک دهه اخیر و پس از تغییرات گسترده‌ای که در صحنه فعالیت‌های سیاسی و مدنی در ایران رخ داده به نظر می‌رسد تلاش برای گسترش جامعه مدنی، قدرت‌یابی شهروندان، دفاع از آزادی انجمن‌ها و حقوق شهروندی، تلاش برای حفاظت از محیط‌زیست و تواناسازی محیط‌های سیاسی و اجتماعی، از مهم‌ترین دغدغه‌ها و اهداف استراتژیک کنش‌گران جامعه مدنی است.

پایه‌گذاران «عرصه سوم» در همراهی با این دگرگونی‌های گسترده، امیدوارند بتوانند در راه پویایی و توانمندسازی جامعه مدنی ایران در این مقطع زمانی گامی مثبت برداشته و به شکل‌گیری هر چه بهتر جامعه مدنی در ایران کمک کنند.

از این رو هیات مدیره، مشاوران و همکاران «عرصه سوم» نیز به منظور تحقق این اهداف از ترکیب متنوعی تشکیل شده است. در سازمان از تخصص‌های گوناگون کارشناسان و فعالان مدنی که هر یک پژوهش‌ها و تجارب متنوعی درباره جامعه ایران داشته‌اند استفاده شده است. این ترکیب ناشی از نگاه مستقل «عرصه سوم» نسبت به مسائل جامعه مدنی است.

سازمان غیر دولتی و ناسودبر «عرصه سوم» در سال ۱۳۸۹ / ۲۰۱۰ در آمستردام (هلند) بنیان نهاده شد و به ثبت رسید. این سازمان به کوشش گروهی از کنش‌گران مدنی و شخصیت‌های علمی ایرانی و غیر ایرانی در هلند با اهداف زیر شکل گرفته است:

- ترویج و گسترش اندیشه‌های مدنی، صلح‌آمیز، دموکراسی و حقوق بشر
- ظرفیت‌سازی سازمان‌ها، کنشگران جامعه مدنی و مدافعان حقوق بشر
- ترویج و گسترش اخلاق مدنی و فرهنگ کارهای داوطلبانه
- آسان‌سازی دسترسی، گردش و مبادله آزاد اطلاعات
- و ایجاد فضایی مناسب برای تبادل نظر، گفت‌وگو بین کنش‌گران جامعه مدنی و دیگر گروه‌های اجتماعی

از دیدگاه پایه‌گذاران «عرصه سوم»، جامعه مدنی کانون مقاومت، تهدید قدرت سیاسی و عرصه قدرت‌یابی شهروندان است. جامعه مدنی مرکز بروز خلاقیت‌ها، ابتکارات تازه اجتماعی و مدرسه آموزش و تمرین دموکراسی، تساهل، مدارا، شهامت و اخلاق مدنی است. جامعه مدنی همچنین کانون تولید، انباشت سرمایه اجتماعی و عرصه آزادی، رهایی و برابری است.

